Pēc iedvesmas – uz Ņujorkas kapsētu, Taipejas graustiem, pie Sanktpēterburgas Monro

Alise Tīfentāle

la Biennale di Venezia
52. Esposizione Internazionale d'Arte

Venēcijas biennāle ir nenovērtējami nozīmīgs mākslas notikumu kopums, kas reizi divos gados padara Venēciju par visas pasaules mākslas profesionāļu un arī kultūras tūristu ceļamērķi. Obligātajā programmā – biennāles kuratora veidotā izstāde, nacionālās ekspozīcijas valstu paviljonos un citur pilsētvidē, kā arī ar katru biennāli arvien pieaugošais paralēlo notikumu – personālizstāžu, speciālu projektu un prezentāciju – piedāvājums visā pilsētā. Latviju 52. Venēcijas mākslas biennālē pārstāv Ginta Gabrāna ekspozīcija "Paraspoguļi"[1]. "Foto Kvartāla" lasītājiem šeit piedāvāts neliels ieskats dažos no biennāles mākslas darbiem, kuros galvenā loma ir tieši fotogrāfijai. Pats galvenais – Venēcijas biennāle gaida skatītājus līdz 21. novembrim!

Pirmo reizi Venēcijas biennāles vairāk nekā 100 gadu ilgajā vēsturē galveno ekspozīciju veidot pieaicināts amerikānis – kurators, mākslas kritiķis un mākslinieks **Roberts Stors** (*Storr*). Pašlaik viņš ir Jēlas Mākslas skolas dekāns, kā arī modernās un laikmetīgās mākslas konsultējošais kurators Filadelfijas Mākslas muzejā. No 1990. līdz 2002. gadam Stors bijis Gleznieciības un tēlniecības departamenta kurators Ņujorkas Modernās mākslas muzejā *MoMA*, un mākslas prese viņu ierindojusi mākslas pasaules ietekmīgāko personu sarakstā. Viņa veidotā ekspozīcija ar nosaukumu "Domā ar jūtām, jūti ar prātu. Māksla tagadnē" kopumā piedāvā daudz pārbaudītu vērtību, gan arī vienu otru mākslas pārsteigumu no visas pasaules. Mākslas darbu noteicošā tēma, par spīti gluži vai dzenbudisma iedvesmotajam intravertajam nosaukumam, tomēr bija saistīta ar laikmeta aktualitāti – karu, politiskajām nesaskaņām un to iespaidu uz indivīda dzīvi. Mākslas skatītājs jau ir noguris no šādiem politiskiem manifestiem un mākslā nereti meklē personīgu vēstījumu, kaut ko pārlaicīgu un vienlaikus intīmu, kam nav obligāti jābūt saistītam ar TV ziņās regulāri skatāmo vardarbības realitāti.

Arī šī gada Venēcijas biennāles galvenā balva – "Zelta Lauva" par mūža ieguldījumu mākslā – piešķirta, savā ziņā vadoties pēc politiskiem kritērijiem, tajā pašā laikā arī godīgi novērtējot patiesu, ilgstošu darbu. "Zelta Lauva" pēc kuratora ieteikuma piešķirta fotogrāfam **Malikam Sidibē** (*Sidibé*, 1936) no Mali. Pārsteidzoši un likumsakarīgi vienlaikus: Sidibē nebūt nav viens no laikmetīgās mākslas zvaigžņu sabiedrības, viņa biogrāfijā kautrīgi ierakstītas vien trīs personālizstādes (Laikmetīgās mākslas muzejā Čikāgā 1996. gadā, Laikmetīgās mākslas centrā Ženēvā 2000. gadā un *Stedelijk* muzejā Amsterdamā 2001. gadā) un viena ceļojoša grupas izstāde. Taču augsto novērtējumu izpelnījušies viņa darbi – apjomīga portretu kolekcija, kas daudzu gadu darba laikā tapusi viņa fotostudijā Bamako, Mali galvaspilsētā, un kas arī publicēta vairākos Rietumos izdotos fotoalbumos. Kā raksta kurators Roberts Stors, "Sidibē ir izcils savas pilsētas un tautas portretētājs, kā arī Mali mūzikas scēnas pietuvināts vērotājs. Līdzīgi kā dižais vācu fotogrāfs Augusts Zanders, Sidibē ir saglabājis mūžībai neskaitāmu indivīdu portretus, vienlaikus dokumentējot straujās izmaiņas, ko piedzīvo šo indivīdu izveidotā sabiedrība".

Maliks Sidibē – 52. Venēcijas mākslas biennāles galvenās balvas – "Zelta Lauvas" par mūža ieguldījumu mākslā – ieguvējs.
No kolekcijas *Les Africains chantent contre le Sida.*

Roberts Stors savā izstādē “Domā ar jūtām, jūti ar prātu. Māksla tagadnē” iekļāvis vairākus aktuālus, šodienīgus fotogrāfijas paraugus. Piemēram, Nīderlandes fotogrāfs un mākslas kolekcionārs **Jans Kristians Brauns** (*Braun*, dzimšanas gadu nenorāda) veidojis sēriju “Laimīgi kopā” – krāsu foto no Ņujorkas kapsētām. Brauns meklējis pieminekļus vai citas piemiņas zīmes, kuras sērojošie tuvinieki papildinājuši ar nudien dīvainiem aksesuāriem – savas mīlestības, skumju un cerību zīmēm, kuru atrašanās kapsētā var šķist negaidīta (piemēram, kādai kapa plāksnei uzvilkts milzu T-krekls ar sveicieniem Mātes dienā, papildināts ar krāsainiem baloniem, u.tml.).

Jans Kristians Brauns.
Laimīgi kopā: Ņujorka un Aizsaule, Nr. 45. 2006.
Lāzerdruka. Nr. 45 no 150 fotogrāfiju sērijas.

Lielbritānijas mākslinieks **Nīls Hemons** (*Hamon*, 1975), Tarkovska un Hičkoka filmu fans, savu darbu radīšanai izmanto taksidermiju, tēlniecību, dokumentālo fotogrāfiju, vēsturiskus uzvedumus. Venēcijas biennālē skatāma fotosērija ar Pirmā un Otrā pasaules kara, Vjetnamas un Līča kara karavīriem, it kā visi būtu tikko fotografēti. Katra fotogrāfija ir rūpīgi sagatavots uzstādījums, kura mērķis – mulsināt skatītāju.

Nīls Hemons. Bens Robertss, *C-Company,* 5. bataljons, ASV jūras spēku korpuss, Vjetnama, 1968. 2002-2004.
C-Type druka. 76x102 cm.
Pateicība un © autoram un galerijai *Galeria Leme*, Sanpaulu.

Šodienas situācijai tipisku vizuālo valodu izmanto itāļu māksliniece **Gabriela Baziliko** (*Basilico*, 1944), kura fotografējusi izpostīto Beirutu. Lielformāta krāsu fotogrāfiju sērijā “Beiruta 1991” (2007) ieraugām monumentāli tvertas mūsdienīgas lielpilsētas drupas, vietām jau aizaugušas ielas, kas atgādina, piemēram, seno maiju pamestās pilsētas, pa kuru reiz rosīgajām ielām tagad steidzīgi aizsoļo tūristu pulciņi. Tikpat viegli iedomāties, ka reiz, pēc kāda eventuāla Lielā Informācijas Armagedona, kad būs gājuši bojā visi digitālie informācijas nesēji, jaunā laikmeta cilvēki fotografēsies uz šādu drupu fona, izmantojot no jauna izgudrotos fotoaparātus, un jaunā tipa arheologi meklēs kādu skaidrojumu savulaik notikušai drāmai.

Gabriela Baziliko.
No deviņu fotogrāfiju sērijas “Beiruta 1991”. 2007.
Pateicība autorei un galerijai *Studio Guenzani*, Milāna.

"**AES+F**". *Action Half Life*, 3. epizode. Nr. 2. 2003. Digitālā izdruka.

Pievērsoties biennāles nacionālajām ekspozīcijām, daudzās no tām gaida kāds lielāks vai mazāks atklājums, jo katras valsts kultūrpolitikas veidotāji cenšas piedāvāt starptautiskajai biennāles auditorijai pašu aktuālāko, kvalitatīvāko un oriģinālāko no savas valsts mūsdienu mākslas. Tikai viens piemērs – Krievijas nacionālajā paviljonā (atrodas *Giardini*) skatāmā starptautisku atzinību guvušās mākslinieku grupas **"AES+F"** (Tatjana Arzamasova, Ļevs Evzovičs, Jevgēņijs Svjatskis un Vladimirs Fridkess) videoinstalācija "Pēdējais dumpis". Līdz šim "AES+F" vārds saistījās ar vizuāli un saturiski divdomīgām fotogrāfijām un datorgrafikām, kuru galvenie varoņi – izlutināti, androgīni, samaitāti un ļauni pusaudži, kuri ieģērbj savus nevainojamos augumus dizaineru tērpos un rotaļājas ar ieročiem. Speciāli Venēcijas biennālei veidotajā darbā mākslinieki iekustinājuši savas fotogrāfijas, un gluži kā no modes namu reklāmām izkāpušie pusaudži apdzīvo 3D datorgrafikas radītu virtuālu sapņu/spēļu pasauli. Paralēlā darbība uz trīs kinoekrāniem Vāgnera mūzikas pavadībā vēsta nebeidzami atkārtojamu stāstu bez sižeta, kurā 21. gs. sākuma mītu varoņi – nemirstīgie skaistuma un jaunības dievi – bezrūpīgi izspēlē simboliskas vardarbības rituālus.

“AES+F”. Pēdējais dumpis 2. Tondo nr. 6. 2006. Digitālā izdruka.

Venēcijā šogad iespējams apgūt tādu kā 20. gs. beigu – 21. gs. sākuma mākslas "īso kursu", jo paralēli biennāles galvenajai izstādei un nacionālajām ekspozīcijām pilsētā skatāmas daudzas speciāli veidotas izstādes, kurās aplūkojami ietekmīgu mākslinieku darbi no visas pasaules. Biennāles publikas uzmanību piesaistīja arī Sanktpēterburgas mākslinieku 20. gs. 80. – 90. gadu darbu izlase izstādē "Vētra un osta. Mēs gaidām pārmaiņas"[2]. Izstādes nosaukums, kas aizgūts no mākslinieku domubiedra, leģendārās grupas "Kino" un Viktora Coja dziesmas, aicināja izjust tās pārmaiņas, kuras mākslā ienesa tolaik jaunie (tagad jau krievu laikmetīgās mākslas klasiķiem pieskaitītie) mākslinieki Timurs Novikovs, Vladislavs Mamiševs-Monro, Jevgēņijs Jufits un citi. Šie Sanktpēterburgas mākslas dzīves noteicēji savulaik veidojuši un piedalījušies dažādās domubiedru grupās un apvienībās – piemēram, kolektīvi radot mākslas darbus grupā "Jaunie mākslinieki", sekojot Jufita teorijas definētajam nekroreālismam (tas balstīts mākslinieka nepieciešamībā reprezentēt nāvi, lai pārvarētu savas bailes), galu galā arī izveidojot neoakadēmisma principus 90. gados [3]. Mākslinieki brīvi izmantojuši visus pieejamos pašizpausmes veidus un medijus – foto un video, mūziku un literatūru, glezniecību un grafiku, tāpat arī viņu iedvesmas avoti meklējami gan klasiskajā avangardā, popārtā, grafiti, masu populārajā kultūrā u.c. Tā, piemēram, par **Vladislava Mamiševa-Monro** (1969) hrestomātisku darbu uzskatāma krāsu fotogrāfiju sērija "Brīnišķo Monro dzīve" (1995), kas sastāv no 12 pašportretiem ar pārģērbšanos gluži vai Šērmanes stilā.

Vladislavs Mamiševs-Monro. No 12 fotogrāfiju sērijas "Brīnišķo Monro dzīve". 1995. 65x82 cm.
Pateicība galerijai *Contemporary City Foundation*, Maskava.

Kuo Mins Lī. Komandiera Liu bēniņi. *Treausure Hill* rajons, 2006. gada novembris. No sērijas "Mirsti tikai divreiz". 2006–2007.
Krāsu foto izdruka uz caurspīdīgas filmas.

Paliekot turpat Venēcijā, bet virtuāli dodoties vēl tālāk uz Austrumiem – ekskluzīvā vietā, kurai garām paiet vienkārši nav iespējams (tieši blakus Sv. Marka laukumam), atrodas palaco, kurš biennāles laikā kļūst par Taivānas nacionālās ekspozīcijas paviljonu [4]. Šogad kurators Hongdžons Lins (*Lin*, 1964) ekspozīcijai devis nosaukumu "Atopija" (burtiski – "ne-vieta"), apvienojot piecu atšķirīgos virzienos un medijos strādājošu mākslinieku darbus, kuriem kopīgais ir identitātes meklējumi, jušanās kā svešiniekam starp savējiem un savās mājās.

Viens no māksliniekiem – **Kuo Mins Lī** (*Lee*, 1969) – apmeklējis Taivānas galvaspilsētas Taipejas rajonus, kuri paredzēti nojaukšanai vai renovācijai. Lī intervējis iedzīvotājus un fotografējis viņu mājokļu interjerus, un šie foto, izdrukāti uz caurspīdīgas filmas un ievietoti gaismas kastēs, ir kļuvuši par vēstures liecību. Piemēram, viens no šādiem nojaukšanai paredzētiem kvartāliem ir Lošengas sanatorija (kas burtiskā tulkojumā nozīmējot "Laimīgas dzīves sanatorija"), izveidota kā leprozorijs 1920. gadā, kad Taivāna bija Japānas kolonija. Tikai 20. gs. 80. gados Taivānā sāka izmantot efektīvas lepras ārstēšanas metodes un Lošenga kļuva par samērā pašpietiekamu, sevi uzturēt spējīgu kopienu. Fotografēšanas laikā (2006–2007) Lošenga tika nojaukta un pacienti pārvesti citur, jo šāda burtiskā nozīmē margināla kopiena traucēja ātrgaitas tranzīta šosejas izveidei.

Tikpat interesanta vēsture ir *Treasure Hill* ("Dārgumu pakalna") rajonam, kas reiz uzbūvēts militāristu izmitināšanai, bet pēc masveidīgās demobilizācijas 20. gs. 70. un 80. gados šo rajonu patvaļīgi "ieņēma" un sāka apdzīvot maznodrošinātie pilsētas iedzīvotāji un galvaspilsētā strādāt vai studēt ierādušies laucinieki.

Pašlaik šajā rajonā tiek veidots "kultūras parks". Lī darbos uzmanību piesaista gan negaidītais aspekts, kādā šie mākslas darbi iepazīstina ar man visai svešo zemi, gan arī autora cilvēcīgais skatījums. Protams, kāds interjera žurnālu pasaulē dzīvojošs skatītājs var saraukt degunu – "tie jau tikai tādi bomžu midzeņi vien ir". Tomēr, manuprāt, šie attēli daudz vairāk vēsta par cilvēka dzīves un dzīvības trauslumu un vienlaikus siltumu, par māju izjūtu un mājīgumu. Par to, ka vienveidīgi estetizēta un labiekārtota vide nebūt nav absolūta vērtība. ▫

Kuo Mins Lī. Autobusa šofera Či-Nana istaba. Gaisa spēku 1. rajons, 2006. gada novembris. No sērijas "Mirsti tikai divreiz". 2006–2007. Krāsu foto izdruka uz caurspīdīgas filmas.

[1] Latvijas paviljons šogad atrodas *Campo Bandiera e Moro, Castello* 3790, kas ir gandrīz pusceļā starp Sv. Marka laukumu un biennāles galvenās izstādes notikuma vietu *Arsenale*. Informācija par "Paraspoguļiem" internetā – www.gabrans.com.

[2] Sanktpēterburgas mākslinieku darbu ekspozīcija *The Storm and the Harbour. We are waiting for a change* atradās *Palazzo Donà dalle Rose, Cannaregio,* 5101 (*Fondamente Nuove*) un izņēmuma kārtā bija skatāma tikai līdz 15. jūlijam.

[3] Ar Sanktpēterburgas neoakadēmistiem un viņu darbiem "Foto Kvartāla" lasītājus izsmeļoši iepazīstināja mākslas zinātniece un kuratore Irēna Bužinska rakstā "Sanktpēterburgas neoakadēmiskā māksla – daudzšķautņains krievu dimants" ("Foto Kvartāls" Nr. 4., 2006 – 44. – 47. lpp.).

[4] Taivānas paviljona adrese – *Palazzo delle Prigioni, San Marco, Castello* 4209.

Vairāk informācijas par 52. Venēcijas biennāli un paralēlajiem notikumiem meklējiet interneta mājaslapā www.labiennale.org. Izstādes apskatāmas vēl līdz 21. novembrim!

Raksta autore pateicas Valsts Kultūrkapitāla fondam par iespēju apmeklēt 52. Venēcijas mākslas biennāli.

Kuo Mins Lī. Komandiera Liu bēniņi. *Treausure Hill* rajons, 2006. gada novembris. No sērijas "Mirsti tikai divreiz". 2006–2007.
Krāsu foto izdruka uz caurspīdīgas filmas.